

Jaarverslag 2020

Agrarisch natuurbeheer Zuidoost-Friesland

Onze handtekening
onder het landschap

Inhoud

Voorwoord	5
Gegevens 2020	6
Missie ELAN	7
Terugblik 2020	8
Monitoring	11
Communicatie	14
Veldmedewerkers	15
Bijzondere broedplek	16
Vooruitblik 2021	17
Contacten, netwerk en partners	18
Gebiedskaart Zuidoost-Friesland	19
Colofon	19

Voorwoord

Weer ligt er een jaar achter ons waarin veel is gebeurd. Alles stond zowat in teken van het Covid-19 virus. Maar er was ook veel discussie over onderwerpen zoals stikstof, of het klimaat. Maar nooit stond het agrarisch natuurbeheer ter discussie. En dat is een verdienste van ons allemaal samen. Samenwerken, vertrouwen en meebewegen met de seizoenen. Of misschien wel gewoon: boerenverstand.

Afgelopen jaar hebben we als ELAN niet alleen nieuwe deelnemers mogen verwelkomen, we hebben ook ecologische resultaten geboekt. En hebben we ons als collectief open gesteld voor zowel agrariers als niet-agrariërs. ELAN werd opnieuw professioneler dankzij een goede samenwerking met vrijwilligers en kennisorganisaties die het landschap van Zuidoost-Friesland onderzochten. Mensen die doelsoorten telden en pilots opzetten. En we werkten verder aan lerend beheren. We doen ons best, maar soms kunnen dingen toch ook anders of beter.

Het zelfkritische beheer van boomwallen en singels maar ook de steenmarterprojecten en de nestmonitoring in twee van onze weidevogelgebieden, laten zien dat het agrarisch natuurbeheer via het collectief realiteit is. Goed is, voor wat de natuur vraagt van ons als ELAN-deelnemers. Zo verzetten we in 2020 onder andere de bakens door met het project Zaaïen in Zuidoost een burgerinitiatief op te zetten. Met dank aan boerderijwinkels in onze regio konden we 1000 zakjes zaaizaad verdelen. Waar boeren al langer op grote schaal bloemenranden zaaiden, hielpen bewoners van de regio op deze manier ook mee. We hadden een goed resultaat met twee

getelde patrijzen in onze regio in het jaar dat we startten met leefgebied 'Open akker'. Het is een mooi begin en er komt uitbreiding. Met dank aan de deelnemers aan dit ANLb-pakket. Maar ook aan de vrijwilligers en werknemers die dagelijks het gezicht zijn van de ELAN-werkzaamheden. En door samenwerking met de provincie.

In 2020 is ELAN gegroeid, niet alleen door opnieuw twaalf maanden agrarisch natuurbeheer in Zuidoost-Friesland en weer meer beheer onder contract, maar ook in het besef dat de aanpak van de agrarische collectieven toekomstbestendig is.

Alhoewel de weidevogelcijfers op provinciale schaal in 2020 weinig hoopgevend waren, hebben we in ons werkgebied te maken gehad met 'plusjes'. Niet alleen het beheer deed er toe, ook de vaak gemotiveerde leden van de lokale vogelwachten. Zij verdienden een compliment. Zo is agrarisch natuurbeheer op z'n sterkst: samenwerking tussen verschillende partijen, verbinding op het agrarisch natuurbeheer en toewijding in het werk.

Vorig jaar verwelkomend het bestuur een nieuw bestuurslid:
Goaitske Iepema. Welkom Goaitske!

Kees van de Lageweg

Voorzitter ELAN

GEGEVENS 2020 ANLB ELAN ZUIDOOST

Open grasland
668,74 ha

Open akker
13,30 ha

Droge dooradering
255,40 ha

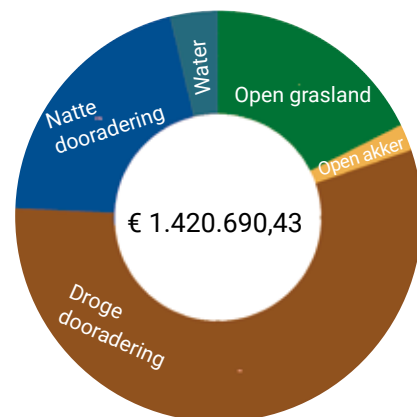
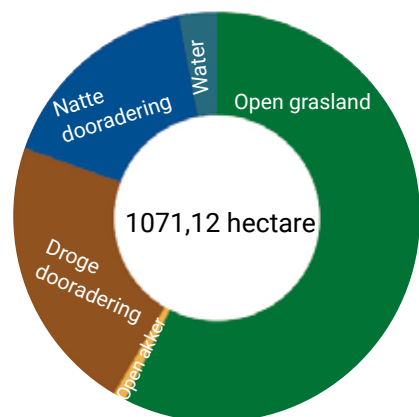
Natte dooradering
193,23 ha

Water
35,15 ha

totaal beheerd 1165,82 hectare

6

Beschikking ANLb 2020	hectare	bedrag/ha	max. subsidie
Open grasland	596,50	€ 412,48	€246.044,32
Open akker	12,42	€ 2.415,18	€29.996,54
Droge dooradering	241,50	€ 3.307,60	€ 798.785,40
Natte dooradering	185,72	€ 1.572,40	€ 292.031,70
Water	34,98	€ 1.538,95	€ 53.832,47
totaal	1071,12		€ 1.420.690,43

* Beschikking ANLb 2020 omvat de totaal aangevraagde ha's bij Provincie Fryslân. In totaal is er in 2020 meer beheerd, i.v.m. de grote belangstelling voor agrarisch natuurbeheer.

Beheerpakketgroep	aantal BE	hectare
Grasland met rustperiode	61	154,52
Plasdras	9	6,32
Legselbeheer	144	445,49
Kruidenrijkgrasland	19	55,68
Extensief beweiden	2	5,71
Ruige mest*	41	123,09
Hoogwaterpeil*	19	11,78
Botanische weiderand met rust	1070	301,23
Poel en klein historisch water	66	6,35
Elzensingels**	350	5,54
Houtwallen	1205	76,46
Bomenrijen	254	0,42
Solitaire boom	179	0,25
Hakhoutbosje	94	32,72
Bosje en bossingel	141	49,75
Ecologisch slootschonen ***	546	14,30
Wintervoedselakker 1 juni tot 1 maart	8	4,01
Meerjarige vogelakker	3	5,44
Kruidenrijke akkerranden	10	3,86
totaal	4221	1302,92

* Ruige mest en hoogwaterpeil worden cumulatief ingetekend, deze hectares tellen voor het beheer 2x mee.

** er is in lengte 55,40 km elzensingels in beheer.

*** er is in lengte 143 km sloten in beheer

Missie ELAN Zuidoost-Friesland

Samen het landschap beheren. Dat is wat de 375 boeren van het collectief ELAN doen. Voor natuurbeheer en biodiversiteit in Zuidoost-Friesland.

Behendig wordt het Zuidfrieese landschap van beekdalen en houtwallen dynamisch onderhouden. Een thuis voor bijzondere flora en fauna.

De hoger gelegen zandruggen en de waterrijke beekdalen van Alddijp, Tjonger en Linde zijn ons atelier voor agrarisch natuurbeheer. Waar we de ringslang, heikikker en geelgors verwelkomen, als maaikorf en kettingzaag het werk voltooid hebben. Met de elementen als bouwstenen.

Welkom in de expositie van de boeren met ELAN.

Terugblik 2020

Collectief ELAN had in 2020, 375 deelnemers met beheer in Zuidoost Friesland.

ELAN houdt jaarlijks een Algemene Ledenvergadering, zoals dat is vastgelegd in de statuten. De ALV van 2020 stond gepland in maart van dat jaar. Maar door de corona-pandemie is de Algemene Ledenvergadering doorgeschoven naar 7 oktober. Besloten is om deze ALV digitaal te organiseren. Dit bleek een prima alternatief! In totaal hebben 28 leden de ALV gevolgd. We hopen uiteraard dat we elkaar in 2021 weer fysiek kunnen treffen!

8

Uniforme uitstraling, jassen, voor ANV's Alde Delte & VANL Weststellingwerf

In 2019 heeft ELAN voor haar bestuur, vrijwilligers en medewerkers ELAN-jassen aangeschaft. Het collectief wil professionaliteit uitstralen. Hier hoort ook de presentatie van de betrokkenen bij. De besturen van de onderliggende ANV's zijn tevens benaderd om een ELAN-jas aan te schaffen. De Alde Delte en VANL Weststellingwerf hebben hier gebruik van gemaakt. De uniforme donkerrode ELAN-jassen krijgen het eigen ANV-logo erop.

Dagelijks bestuur en gebiedscoördinatoren

Het dagelijks bestuur werd uitgebreid met Goaitske Iepema. Het bestuur van ELAN vergaderde 12x per jaar, samen met de gebiedscoördinatoren. In 2020 hebben deze vergaderingen voornamelijk digitaal plaatsgevonden. Daarnaast komt het Algemeen Bestuur 3x per jaar bijeen. Helaas is dat dit jaar niet gebeurd, vanwege het coronavirus. Vanaf het vierde kwartaal van 2020 is er wekelijks een bestuurslid op kantoor geweest, om bij te praten met de gebiedscoördinatoren. Van beide kanten is dit goed bevallen, zodat dit wekelijkse contactmoment wordt doorgezet in 2021.

Stagiaire Nordwin College

ELAN staat bij Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) ingeschreven als mogelijk stagebedrijf. Hiervoor is ELAN in 2018 gecertificeerd als Erkend Leerbedrijf.

In 2020 heeft Kevin Veenhouwer zijn stage doorlopen bij ELAN. Hij is een MBO student Groene Ruimte aan het Nordwin College in Leeuwarden. Kevin heeft een onderzoek gedaan voor het project Zaaïen in Zuidoost en de kruidenrijke akkerranden binnen het ANLb. Er is samen met de deelnemers gekeken naar het inzaaien, de bewerkingen, de bloei en het resultaat van de randen. De belangrijkste conclusie van zijn stage was dat ondanks de droogte na inzaaien, de bloemenrijke (perceels)randen erg aantrekkelijk waren voor zowel de burgers als de insecten. Toch zijn er enkele aandachtspunten; vooral het aanleggen van een vals zaaibed voor inzaaien vergroot de kans op een succesvolle beheereenheid, met minder ongewenste kruiden. Daarnaast is het succes grotendeels afhankelijk van de weersomstandigheden. Idealiter moet er de eerste weken na de inzaai geregeld een bui komen. ELAN zet het project Zaaïen in Zuidoost in 2021 door. Het onderzoek van Kevin resulteert hopelijk in kwalitatief betere beheereenheden!

In Fryslân beheren steeds vaker boeren het landschap. Omdat kwetsbare diersoorten niet altijd in aangewezen natuurgebieden leven maar ook in agrarische gebieden. Dankzij het beheer van boeren worden leefgebieden van dieren hersteld, onderhouden, of soms gecreëerd.

Meerdere Europese landen spraken af om de dieren in stand te houden. Daarom kan agrarisch natuurbeheer rekenen op geld vanuit Brussel. Samen met de provinsje Fryslân is dit professioneel georganiseerd en staat het werk bekend als Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). Afgelopen jaar waren de volgende aantallen actief als deelnemer in de leefgebieden:

Open grasland:	26 ELAN-deelnemers
Open akker:	8 ELAN-deelnemers
Droge dooradering:	297 ELAN-deelnemers
Natte dooradering:	43 ELAN-deelnemers
Categorie water:	21 ELAN-deelnemers

Open grasland

In het leefgebied 'Open grasland' vielen de resultaten in het weidevogelbeheer op. Ondanks de slechte cijfers voor weidevogels in Fryslân in 2020, waren de resultaten in onze regio hoopgevend.. Dit bleek uit het jaarbericht 2020 Weidevogels in Fryslân. Een samenwerking tussen de Bond Friese Vogelwachten, Sovon Vogelonderzoek Nederland, Kollektivenberied Fryslân, It Fryske Gea, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. In Zuidoost-Friesland werden meer Kievitseieren en scholekster-eieren uitgeteeld.

ELAN ziet de volgende achtergronden bij het relatieve goede weidevogel-

jaar 2020:

- Gemotiveerde ELAN-deelnemers met gevarieerd beheer,
- Goede inrichting van weidevogelmozaïeken, dat wil zeggen: slim aangesloten stukken weiland met weidevogels. Waaronder het aanleggen van diverse plasdrassen.
- Enthousiaste nazorgers van de vogelwacht en efficiënte medewerking van de lokale jagers ter bescherming van de weidevogels.

Open akker

In 2020 startte ELAN met het beheren van akkers in Zuidoost-Fryslân. In totaal 13,3 hectare. Het houdt onder andere in dat delen van de akker zijn ingezaaid met bloemrijke mengsels. Niet alleen goed voor insecten, maar ook voor de zaden die vogels in de winter kunnen eten. Een van de doelsoorten van dit beheer, de patrijs, is in 2020 twee keer waargenomen. Ook de andere doelsoorten, geelgors, veldleeuwerik en gele kwikstaart zijn veelvuldig geteld in en nabij de beheerde percelen!

Droge dooradering

Bij het onderhoud van houtwallen en singels heeft ELAN wel eens te maken met bezorgde bewoners. Vaak lijkt een net gesnoeide singel raar. Maar dat dit nodig is weten nog steeds veel mensen niet. Daarom startten we in november een campagne 'Zagen voor een nieuw begin' rond de beheerperiode van het snoeien, tot en met 15 maart.

De karakteristieke elzensingels en houtwallen worden eens in de 20-25 jaar helemaal gesnoeid (afzetten). Bij het afzetten blijven sommige oude bo-

men staan: dit zijn overstaanders. Landschappelijk zijn overstaanders ook gewenst. Na het afzetten groeit de singel weer dicht met bomen, kruiden en struiken. Kwetsbare vogels profiteren van deze gevarieerde singels.

Dankzij vier jaar ecologisch onderzoek (Altenburg & Wymenga) weten we dat broedvogels het goed doen in ons gebied, als er rekening wordt gehouden met:

- een struiklaag die verdicht is, zoals met rijk bloeiende en besdragende soorten
- wanneer bramen en brandnetels minder worden gemaaid
- kroonvang en breedte: elementen oud laten worden
- hakhoutbeheer effectief is
- hoekpunten: dwarsverbindingen behouden en herstellen
- diversiteit van struiken en bomen, hoe grotere diversiteit, hoe beter.

10

Wat verder opvalt in het rapport is dat er in de Zuidelijke Wouden (het ELAN-gebied) ongeveer twee keer zoveel vogels voorkomen dan in het Noordelijke Friese Wouden gebied. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de brede bossingels, die vooral in het ELAN gebied voorkomen.

Natte dooradering

Bij het beheer binnen de 'Natte dooradering' is in 2020 rekening gehouden met de graslandranden en de sloten.

Door de randen niet te bemesten en door de sloten op een ecologisch verantwoorde manier te schonen, is er zo veel mogelijk rekening gehouden met het slootleven. We hebben gezien dat sommige beheerders veel meer vegetatie in de sloten laten staan; wat positief is voor het waterleven! Het "onbekende" van de sloten, wordt steeds bekender!

Categorie Water

Ook hierbij worden graslandranden niet bemest. Het zorgt voor minder uit- en afspoeling van meststoffen en gewas-

beschermingsmiddelen in het oppervlaktewater. Bijkomend effect is het verschromen van de graslandranden. Meer diversiteit in plantjes, waardoor er meer insecten worden aangetrokken. De randen met dit pakket zijn bij veel deelnemers al zichtbaar verschromd; iets minder groen, meer verschillende planten, kruiden en insecten!

Groene glazenmaker

Monitoring

ELAN ziet nauwlettend toe op de kwaliteit van beheer. Dat doet de schouwcommissie die met experts zoals van Landschapsbeheer Friesland. De commissie bekijkt het beheer, adviseert en controleert of het beheer volgens de afspraken is uitgevoerd.

Schouwresultaten Droge Dooradering

Het leefgebied 'Droge dooradering' is geschouwd tussen 15 maart – 1 oktober. Hieronder de resultaten.

Tabel 4c: schouwresultaat Droge Dooradering 2020

Schouw 2020

nr.	Pakket	Geschouwd	Herschouw	Afgekeurd
P1	Boom op landbouwgrond	0	0	-
P2	Bomenrij	6	0	-
P3	Hakhoutbosje	7	0	-
P4	Bosje	12	4	-
P5	Poel en klein historisch water	2	0	-
P6	Houtwal en -singel	48	3	-
P7	Elzensingel	10	0	-
P8	Botanisch waardevol grasland	0	0	-
Totaal		85	7	-

Naast controle is de schouw voornamelijk ook bedoeld om beheerders uitleg te geven over het beheer en de beheerpakketten. Dit is een resultaat dat niet in cijfers is uit te drukken, maar dit wordt als zeer waardevol beschouwd door de schouwcommissieleden.

Schouw Open Grasland

In 2020 zijn er minder beheereenheden/percelen geschouwd dan voorgaande jaren. Het beheer is goed uitgevoerd. Dit jaar hebben we alle plasdrassen opgemeten en gecontroleerd. Alle plasdrassen zijn goedgekeurd. Wel blijft het lastig om precies aan de oppervlakte-eisen te voldoen, dit komt onder andere door (sterk) wisselende weersomstandigheden.

Schouw Natte dooradering.

In de Natte dooradering zijn in totaal 92 beheereenheden geschouwd, dit is 8 procent van alle beheereenheden. De beheereenheden bestaan uit sloten en botanische randen. Van het ecologisch slootschonen wordt de kennis bij beheerders steeds groter waardoor dit steeds beter uitgevoerd wordt. Op enkele sloten kon in overleg met het Wetterskip geen ecologisch slootschonen plaatsvinden. De botanische randen die in de schouw vielen zijn op één na positief beoordeeld.

Naast de schouw waren er binnen de Natte dooradering ook NVWA-controles, van de 474 gecontroleerde beheereenheden met botanisch beheer zijn slechts drie gemeld met een opmerking.

De pakketten in Categorie water bestaan ook uit botanische randen en deze zijn meegenomen onder de aantallen van de natte dooradering.

Herstelproject 'Droge dooradering' i.sm. Landschapsbeheer Friesland

In Zuidoost-Friesland werd in 2020 gewerkt aan een groot landschapsherstelproject voor de houtwallen en elzenzingels. Inmiddels is er al zo'n 14 kilometer aangepakt in de regio. Deze elementen in het landschap zijn niet alleen cultuurhistorisch van waarde, ook zijn ze belangrijk voor de biodiversiteit. Zangvogels verblijven er bijvoorbeeld graag in.

Het project is al twee jaar aan de gang en duurt nog tot 2022. Het doel van het landschapsherstel is om weer dichtbegroeide singels en wallen te krijgen door niet alleen te snoeien maar ook vol te planten. Nieuwe struiken en bomen zoals de eik, els, meidoorn, sleedoorn, lijsterbes, vuilboom en hondsroos worden geplaatst. ELAN Zuidoost-Friesland begeleidt boeren, maar ook dorpen.

Project Herstel Agrarisch Cultuurlandschap Fryslân (HAC-F)

Dit POP3-project (plattelandontwikkeling) wordt uitgevoerd door Landschapsbeheer Friesland en alle zeven Agrarische Collectieven in Fryslân. In dit project, sinds 2019, worden cultuurhistorische waardevolle landschapsstructuren hersteld die aan 'slijtage' onderhevig zijn. Voor Zuidoost-Friesland zijn een aantal landschapsstructuren aangewezen die kunnen worden ingericht en hersteld. Het gaat om het ontwikkelen van landschappelijke- en ecologische meerwaarde. In onze regio gaan Landschapsbeheer Friesland en ELAN aan de slag met:

Aanleg duikers

De duikers worden aangelegd in het leefgebied Natte dooradering. De duikers moeten aansluiten bij bestaande ecologische maatregelen van het Friese waternetwerk. Zoals de aanwezigheid van vistrappen. Daarnaast wordt gekeken naar een optimale spreiding van de aan te leggen duikers.

Herstel agrarische historische erven

Er zijn agrarische erven geselecteerd met cultuurhistorische waarde (bijvoorbeeld boerderijen met een monumentale status) die hersteld worden, zoals onder andere het aanbrengen van erfbeplanting.

Herstel opvaarten naar historische agrarische erven

Na een voorverkenning wordt een lijst gemaakt van erven waar een opvaart bij ligt. ELAN en Landschapsbeheer Friesland kijken wat de mogelijkheden zijn voor het herstel van een opvaart, zoals het historisch profiel ervan.

Aanleg en herstel akkerranden/overhoekjes, vogelakkers, wintervoedselakkers, struweelranden

Dit betreft inrichtingsmaatregelen die goed zijn voor akkervogels. Er kan gedacht worden aan: de aanleg en herstel van akkerranden, maar ook aan de aanleg van vogelakkers, wintervoedselakkers en struweelranden.

Het project heeft een looptijd t/m 2022. De werving van deelnemers is gestart eind 2020.

On the Way to Planet proof

Een van de projecten die ELAN in 2020 uitvoerde had te maken met het helpen van boeren die melk leveren aan Friesland Campina. De ondersteuning van deze boeren had te maken met het helpen met het halen van het certificaat 'On the Way to Planet proof'. Belangrijk voor het zuivelconcern om een hoogwaardige zuivellijn met melk van koeien uit een natuurvriendelijke omgeving verder ontwikkelen. Het agrarisch natuurbeheer van ELAN past hier prima bij. ELAN hielp acht boeren in 2020.

Zaaien in Zuidoost

In april gingen we als collectief iets nieuws doen. We boden bewoners van de regio Zuidoost-Friesland inheemse zaadmengsels aan voor 5m² aan bloemen in de tuin, de berm of braakliggende grond. Aantrekkelijk voor kwetsbare insecten, zoals de wilde bij. De zakjes konden besteld worden via de ELAN-website en waren te verkrijgen bij zes boerderijwinkels in de regio. In totaal zijn er 1000 zakjes verstrekt!

Door het thuis zaaien wilden we aandacht vragen voor het grootschalig zaaien van bloemrijke randen door de deelnemers van ELAN.

Resultaten beheer:

Er is 35,8 km aan zonnebloemen gezaaid naast maispercelen. Vijftien ELAN-deelnemers zaaiden hun percelen in.

Vorig jaar zaaiden we 8,72 ha bloemenrand in met bloemenmengsels. 27 deelnemers deden mee. Zuidoost-Friesland kreeg nog meer kleur dankzij de zaaiacties met o.a. boekweit, klaproos, korenbloem en luzerne.

Fietsroute Opsterland

Op 3 juli werden twee speciale fietsroutes geopend in en rond Gorredijk en Beetsterzwaag langs bloeiende akker- en weilandranden. Een bijzondere samenwerking tussen de Bijenbrigade, Stichting bloeiend boerenland, Museum Opsterlân, ANV De Âlde Delte en ELAN.

Beide routes van elk 30 kilometers leidden de fietser afgelopen zomer langs zo'n zestien locaties met bloeiende akkerranden waar de bijen en insecten van profiteerden. ELAN zette een aantal weidedoeken neer waar extra aandacht werd gevraagd voor het agrarisch natuurbeheer. De bloemenranden waren als beheerpakket door ELAN-deelnemers ingezaaid, met name door leden van ANV de Âlde Delte.

Waterconservering

Met een warmer wordend klimaat is het belangrijk om water vast te houden tegen de droogte. In 2020 zijn twee projecten waterconservering op hogere zandgronden afgerond, één in Haule en één in Oldetrijne. De maatregelen die genomen zijn, zijn afgestemd op de lokale situatie waar water (te) snel wegzakt en/of wordt afgevoerd.

De aanleg van peil-gestuurde drainage en/of stuwen en/of aanpassingen van slootbodems moet ervoor zorgen dat het grondwater op een gunstig niveau blijft om zo de gewasgroei te kunnen behouden. Er is gestart met de tweede ronde. Er zijn nu vier bedrijven bezocht, waarbij door middel van een veldinventarisatie de huidige situatie in kaart gebracht is. Voor de tweede ronde is de belangstelling driemaal zo groot als voor de eerste.

Steenmarter

Steenmarters komen overal en op steeds grotere schaal in Fryslân voor. Door nestmonitoring is de afgelopen jaren in beeld gebracht hoeveel nesten van onze weidevogels door steenmarters werden leeggehaald.

Ondanks dat er in heel Fryslân veel verschillen zijn, is het aandeel van de steenmarter hierin, binnen de grenzen van ELAN, meer dan de helft van het

aantal nesten. Om onze weidevogels een kans te geven om hun eieren uit te broeden en hun jongen groot te brengen, doen we mee aan de pilot predatiebeheer Steenmarter. De resultaten zijn hoopgevend.

Buitenlessen bij de boeren

In oktober ontvingen ELAN-deelnemers in Olterterp, Ureterp en Nieuweschoot basisschoolkinderen die op een ochtend praktijk op gingen doen in een buitenles.

De kinderen gingen op excursie met een educatief gedeelte in de vorm van vragen en opdrachten en een praktijkgedeelte waarbij de kinderen zich bezig houden met onderhoud van zogenaamde landschapselementen. Zoals het afzetten van overhangende boompjes of takken over het raster en dan zowel laaghangende als hogere takken. De buitenlessen werden enthousiast ontvangen, door zowel de kinderen, de scholen als de boeren.

Composteren bij de boer

Afgelopen jaar werd vaker stil gestaan bij dit onderwerp waar lokale aanbieders van (groen) afval compost of bokashi maken bij een agrarisch ondernemer.

Vanuit het oogpunt van kringlooplandbouw startten ELAN-deelnemers eerder al met het zogenaamde 'composteren bij de boer'. Een slimme maar tegelijk heel logische verwerking van de aan- en afvoer van biomassa op het bedrijf. Denk aan maaisel uit bermen en natuurgebieden, materiaal afkomstig van het waterschap, snoeiafval van gemeentewerken, etc. ELAN heeft in 2020 een aantal momenten gehad waarin gesproken is over het herwaarderen van bovengenoemd materiaal om dit nieuwe waarde te geven voor de landbouwsector en daarmee kringlopen sluitend te maken. Maandag 23 december hebben ELAN-bestuursleden Goaitske Iepema en Menno Nijenhuis een online overleg georganiseerd over het maken van compost bij de boer. ELAN wil in 2021 deze kringloopmethode opnieuw oppakken in de regio

Communicatie

Getallen per 31-12-2020

Website/ Social Media/ Nieuwsbrieven

370 volgers op Facebook (toename van 206 volgers)

206 volgers op Twitter (toename van 106 accounts)

124 volgers op Instagram (toename van 67 accounts)

Er zijn in 2020 12 nieuwsbrieven verstuurd.

Op 31-12-2020 was het totaal aantal ontvangers: 894.

14

Meer weten? www.elan-zofriesland.nl #boerenmetelan

In de media

Op 27 maart was het Friesch Dagblad bij beheerregisseur Catharinus Post in Jubbega over het het landschapsherstelproject van onder meer houtwalen in de regio.

Op 17 juni was Omrop Fryslân in Appelscha bij deelnemer Jaap Mekel. Mekel had een patrijs waargenomen, een opsteker vanwege de pilot 'Open akker' die bedoelt is voor vogels als de patrijs.

Kuikens in het Land, Poes in de Mand

Een ludieke campagne, met een ernstige boodschap. Dat was de campagne "Poes in de Mand" met in de hoofdrol Emiel Stoffers van de Friese band De Hûnekepp.

Acteerkat "Gurbe" figureerde in een filmpje en lied waarin duidelijk werd gemaakt dat wilde- en/of huiskatten met name 's nachts actief zijn en een gevaar vormen voor weidevogelkuikens in de maanden april en mei. Een bewustwordingscampagne dankzij een samenwerking tussen provincie

Fryslân, It Fryske Gea, alle agrarische collectieven, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Friese Milieu Federatie en de Jagersvereniging met als trekker: Bond van Friese Vogelwachten.

Alhoewel de cijfers vanuit de social media goed waren (veel Friezen waren betrokken en/of kenden de campagne) waren er in 2020 nog veel katten in het land. Provinciaal gezien was 2020 een slecht jaar voor weidevogelkuikens.

Rondgang wethouders Zuidoost-Friesland

Corona zorgde ervoor dat de periodieke contacten met de politieke bestuurders, gemeenten en de gebiedspartijen pas in het laatste kwartaal van 2020 hebben plaatsgevonden.

Met bestuurders van Opsterland, Oost- en Weststellingwerf zijn 2-jaarlijks overlegmomenten gepland. Dit wordt door alle partijen als waardevol ervaren. Met de gemeente Heerenveen wordt dit ook opgepakt.

Er is in 2020 gesproken over het agrarisch natuurbeheer van ELAN met wethouder Anko Postma van Opsterland en wethouder Fimke Hijlkema van Ooststellingwerf.

Het is waardevol om goed contact te hebben met gebiedspartijen. ELAN vindt het belangrijk om transparant te zijn. Daarnaast is het voor de gemeentes belangrijk om te weten waar ELAN mee bezig is en waar het beheer van ELAN ligt.

Veldmedewerkers

Bij ELAN zijn een aantal vrijwilligers actief, in de schouwcommissie, als beheerregisseur en als veldmedewerker weidevogelbeheer.

Over de Schouwcommissie

De schouwcommissie van ELAN bekijkt het beheer, adviseert en controleert of het beheer volgens de afspraken is uitgevoerd. De commissie bestaat uit: **Rina van Burgsteden, Bert van Noordenburg, Pyt Kingma, Foppe Hemminga, Sippe Bron, Catharinus Post.**

Over de Beheerregisseurs

Bij ELAN zijn ook een aantal, vrijwillige, beheerregisseurs actief. Zij verzorgen de werving van nieuwe ELAN-deelnemers voor het agrarisch natuurbeheer in Zuidoost-Friesland. Daarnaast zoeken zij ook deelnemers die mee willen werken aan een herstelproject, zoals de aanleg van een poel in De Hoeve in 2018.

Deelnemers met vragen over het beheer van hun perceel kunnen ook terecht bij een beheerregisseur. **Catharinus Post, Hans Frederiks, Auke Koehoorn, Henk Roeles, Sippe Bron (reserve).**

Bijzondere broedplek

In mei werd tijdens een broedvogelmonitoring een wel heel bijzondere broedplek ontdekt.

Vogels broeden zowel in bomen, struiken of in een weiland. Een boer of nazorger vindt zo'n nest na enig speurwerk vrij makkelijk. Maar dat geldt veel minder voor de vogels die in de slootkant broeden. Zo ook de roodborsttappuit die gevonden werd op een nest in een polletje gras langs een sloot in Wijnjewoude.

16

Deze slootkant was niet gemaaid, dat er vermoedelijk voor gezorgd heeft

dat dit kleurrijke vogeltje daar een nest bouwde. En met succes: er zaten vier jongen in van ongeveer een week oud.

Agrarisch natuurbeheer betekent niet alleen beheren, maar ook schouwen en monitoren. Van wat wij tegenkomen in het landschap leren we. Zo raden we het maaien van slootkanten en onder de afrasteringsdraden in de broedperiode van vogels (ongeveer 15 maart-15 juni) af.

Naast dat de grasopbrengst en -kwaliteit laag is, kan desastreuze gevolgen hebben voor allerlei vogelsoorten en insecten. Zoals we nu weten verblijven die ook erg graag langs oevers in het gras en andere vegetatie.

Roodborsttappuit

Vooruitblik 2021

Composteren

Hiervoor heeft melkveehouder Pieter van der Valk uit Ferwoude de stichting Agricycling in het leven geroepen. Deze stichting zorgt ervoor dat het juiste materiaal op de juiste plek terecht komt, wordt omgezet en verwerkt tot een hoogwaardig, gecertificeerd eindproduct wat de boer kan gebruiken op zijn land. Met van der Valk zijn we in gesprek geweest en dat blijven we in 2021. Omdat we een eerste pilot willen starten voor het opzetten van een vergelijkbaar concept. Onderdeel ervan is dat we in gesprek met de gemeentes in ons werkgebied zoeken naar borging en medewerking/toestemming van de wet- en regelgeving. Het is de bedoeling om in het najaar van 2021 te beginnen met de eerste compostering.

Uitbreiding Open Akker

In 2020 startte ELAN met het beheren van een nieuw leefgebied dat in het agrarisch natuurbeheer bekend staat als: 'Open akkerland'. Het doel van het beheer is verbeteringen creëren en het aantrekkelijk houden van de leefomgeving van akkervogels, zoals onder andere de geelgors en de patrijs.

Het leefgebied was in 2020 globaal gelegen van Oosterwolde richting de provinciegrens met Drenthe, tussen het Fochteloerveen en het Drents-Friese Wold. Acht deelnemers starten met het beheer van totaal ruim 13,3 hectare aan akkers. Zo werd er ingezaaid met een zaadmengsel dat geschikt is voor broedende én overwinterende akkervogels. Voor het nieuwe beheerjaar 2021 heeft ELAN de mogelijkheid gekregen om het aantal hectares flink uit te breiden. Deze uitbreiding is vooral gerealiseerd ten zuidwesten van het Drents-Friese Wold, langs de provinciegrens met Drenthe, rondom Boijl en Elsloo. ELAN heeft blijvend de ambitie om het leefgebied 'Open akkerland' uit te breiden. De animo voor deelname is groot. Daarnaast geeft het beheer in het eerste jaar al goede resultaten voor de akkervogels!

Zaaien in Zuidoost

In 2020 startten we met een publiekscampagne om zakjes zaaizaad te verstrekken aan bewoners van Zuidoost-Friesland. Via een Friese zaadhandel

zijn 1000 zakjes aangeboden met een inheems eenjarig mengsel, voor 5m² aan bloemen in tuinen, bermen en/ of overhoekjes. Er kon besteld worden via ELAN, maar ook via diverse boerderijwinkels in de regio. Dit krijgt in 2021 een vervolg, met 2.000 zakjes die worden aangeboden via Frisian Seeds uit Gorredijk. Ook in 2021 werken we weer samen met de boerderijwinkels. Daarnaast gaan we met deelnemers met beheerpakketten bloemrijke (akker)randen op zoek naar mogelijkheden om op het erf plekken te creëren die aantrekkelijk zijn voor (wilde) bijen. Dit kunnen takkenbossen zijn, gestapelde pallets gevuld met stro, maar ook bijenkasten. Een samenwerking zal worden gezocht met met een provinciaal project 'Bioferskaat op it boerehiem' in samenwerking met Landschapsbeheer Friesland. Ook in 2021 gaan deelnemers weer zonnebloemen planten langs mais, naast de bestaande beheerpakketten die bedoeld zijn voor overwinterende akkervogels en insecten in het randenbeheer. Net als vorig jaar promoten we in Opsterland komende zomer weer een fietsroute langs verschillende bloeiende randen. Dit doen we opnieuw met verschillende (niet-agrarische) partners in en rond Gorredijk.

Informatie verlenging ANLb

Agrarisch natuurbeheer is sinds 2016 een methode om effectief en efficiënt natuur te behouden en waar het kan: te laten toenemen. Omdat dit voor Europa een speerpunt is betaalt Europa naast de Provincie Fryslân mee aan dit beheer. De regeling vanuit de provincies staat bekend als het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). ELAN kan door met het ANLb tot en met 2022. Het is daarmee met één jaar verlengd. Onder dezelfde voorwaarden, denk aan beheereisen, controles, regels rond meldingen, etc. De verlenging heeft uiteraard consequenties voor de contracten met deelnemers. Die zullen in veel gevallen met een jaar verlengd worden, omdat voor een groot deel van de contracten momenteel een einddatum van 31 december 2021 geldt. Dit proces proberen we als collectief in samenwerking met ondersteuning van BoerenNatuur zo soepel en zorgvuldig mogelijk te laten verlopen. ELAN is nu aan het verkennen welk beheer doorgaat en welk beheer afloopt na 31 december 2021.

Contacten, netwerk en partners

Als collectief jagen we samenwerking aan. We werken op de volgende manieren samen.

Over collectieven

In het werkgebied van ELAN Zuidoost Friesland zijn 4 verschillende anv's actief. Een afvaardiging van deze groepen komen samen in het Algemeen Bestuur. Dit AB bestond in 2020 uit:

18

Jelmer Bakker (Grien Brongergea), Nico van der Weerd (VANL Weststellingwerf), Alfred van den Akker (VANL Weststellingwerf), Hans Frederiks (Gagelvenne), Jan Hendrik Gorter (Gagelvenne) Albert Mellema (ANV De Âlde Delte) en Germ van der Heide (ANV de Alde Delte).

Het algemeen bestuur vergadert drie keer per jaar met het dagelijks bestuur en de gebiedscoördinatoren.

Ons collectief staat in Friesland niet op zich zelf. Maar we zijn als samenwerkingsvorm in Zuidoost-Friesland verbonden in het Kollektivenberied Fryslân. Naast ELAN bestaat Friesland uit de volgende collectieven:

- Noardlike Fryske Wâlden
- Agrarisch Collectief Waadrâne
- Agrarische Natuurvereniging Waddenvogels
- Gebiedscoöperatie It Lege Midden
- Coöperatieve vereniging Súdwestkust
- Kollektyf Westergo

Op nationaal niveau werkt ELAN samen binnen de koepel Boerennatuur, dat een verzameling is van alle Nederlandse collectieven. Naast het agrarisch

natuur- en landschapsbeheer is Boerennatuur ook voor kennis overdracht en pilots voor meer kwaliteit van natuurinclusieve landbouw.

In de regio

In Zuidoost-Friesland hebben we contact met de gemeenten Heerenveen, Ooststellingwerf, Weststellingwerf en Opsterland. Maar ook met de vogelwachten in onze regio en de WBE's (wild beheer eenheden, jagersverenigingen en de terrein beherende organisaties (TBO's) zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en It Fryske Gea.

Kennis, controle en monitoring

Het monitoren van het beheer, het tellen van doelsoorten doet ELAN in samenwerking met RAVON (voor reptielen, vissen en amfibieën).

Voor het tellen van vogels werken we samen met SOVON en de BFWW. Zowel RAVON als SOVON als de BFWW werken met zowel vakspecialisten als kundige vrijwilligers. Een belangrijke partner voor ELAN is Landschapsbeheer Friesland. Met hun kennis worden ELAN-deelnemers steeds beter in het beheren van o.a. akkers, houtwallen en weilanden.

Werkgebied

De gemeenten Weststellingwerf, Ooststellingwerf,
Heerenveen en Opsterland.

Colofon

Uitgave van ELAN Zuidoost-Friesland

Commissieweg 15
9244 GB Beetsterzwaag
T: 0512-383800
E: info@elan-zofriesland.nl
www.elan-zofriesland.nl

*ELAN is een collectief dat bestaat uit de Agrarische natuurverenigingen:
De Alde Delte, VANL Weststellingwerf, Grien Brongergea en Gagelvenne.*

Oplage: 50
Tekst: bestuursleden en medewerkers.
Vormgeving: Wybo Smids en Monique Dijkstra.
Fotografie: Nadine de Ruiter.
Gebiedscoördinatoren: Jetty Haaijer en Sander Zonderland.

Elan

